

אתחלתא דגאולה – הרמב"ם חלק ב'

הרב לירן עוקשי

הקטעים נערכו בסיוע כותבי העלון השבועי של מרכז מורשת הרמב"ם

אתמול ראינו שלכאורה מדברי הרמב"ם נראה שתקופתנו אינה מוגדרת 'אתחלתא דגאולה'. על הבנה זו ברמב"ם ישנם שני קשיים:

ראשית, הגמרא מביאה ויכוח בין שני חכמים: ר' אליעזר ור' יהושע – שני תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי, אשר עוד ראו את הבית השני בבנינו. הוויכוח שלהם נסוב על השאלה הבאה: האם הגאולה העתידה תלויה בתשובתם של ישראל או לא? דהיינו, האם הקב"ה יגאל את ישראל רק אם הם יעשו תשובה או שגם אם לא יעשו תשובה יגאלו? ובלשון הגמרא:

"רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, ואם לאו – אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה – אין נגאלין? אלא, הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב. תניא אידך: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאלין, שנאמר 'שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם'. אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר 'חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו'. 'חנם נמכרתם' – בעבודה זרה, 'ולא בכסף תגאלו' – לא בתשובה ומעשים טובים".

(סנהדרין צז ע"ב)

ר' יהושע מוכיח שאין ישראל נגאלים בגלל חזרה בתשובה או בגלל מעשים טובים. לעומתו ר' אליעזר מצריך חזרה בתשובה.

למחלוקת זו ישנה השלכה לימינו. האם אפשר לקרוא לתקופתנו התחלת הגאולה או שמכיוון שעדיין עם ישראל לא שב בתשובה, זו אינה הגאולה? כמו מי נפסקה ההלכה?

אנו יודעים שבמחלוקת בין ר' אליעזר לר' יהושע הלכה בדרך כלל כמו ר' יהושע. הסיבה לכך היא שר' אליעזר היה מבית שמאי ור' יהושע היה מבית הלל, וידוע שבמחלוקת בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל. נוסף על כך, כאן מוכח מהמשך דברי הגמרא שהלכה כמו ר' יהושע. הגמרא מסיימת את הדיון ביניהם במילים הבאות: 'ושתק רבי אליעזר'. ר' אליעזר לא ענה להוכחה האחרונה של ר' יהושע. שתיקתו זו מעידה שהוא הודה לדברי ר' יהושע, שגאולה אינה תלויה בתשובה.

ראינו שקיימת סוגיה בגמרא שההכרעה המפורשת בה היא שהגאולה איננה תלויה בתשובה. אם כן איך הרמב"ם פסק שהגאולה תלויה בתשובה, ובלא התשובה לא תיתכן הגאולה?

שנית, ישנה סתירה לדברי הרמב"ם האלה מדבריו במקום אחר! הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמותיהם כותב כך:

"ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבועל פה ויכופף כל ישראל לילך בה ולהזקק בקדקה וילחם מלחמות ה' – הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל – הרי זה משיח בודאי".

(הלכות מלכים ומלחמותיהם יא, ד)

הרמב"ם מונה את תפקידיו של המשיח. אחד מתפקידיו הוא לכופף את עם ישראל ללכת בדרך התורה. אם מלך המשיח צריך לעשות זאת משמע שביאתו קודמת לתשובה השלמה של עם ישראל ואינה מותנת בתשובתם המלאה! מחר נראה איך אפשר לתרץ את דברי הרמב"ם שראינו אתמול.